

СУТНІСТЬ ВНУТРІШНЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Н.В.Дудник, аспірантка

Львівська комерційна академія

Розглянуто поняття "внутрішнього економічного контролю" в процесі управління суб'єктів господарювання. Досліджено існуючі підходи до внутрішнього економічного контролю в економічній літературі.

Ключові слова: внутрішній економічний контроль, суб'єкти господарювання, внутрішньогосподарський контроль.

Особливістю системи контролю будь-якого суб'єкту господарювання є те, що контроль є важливою функцією управління, а також виступає специфічною системою регулювання діяльності, і тому безпосередньо впливає на функціонування і подальший розвиток даного суб'єкта господарювання.

Внаслідок швидких темпів зростання виробничих потужностей підприємств багатьох галузей народного господарства України нагальною потребою є формування на підприємстві ефективної системи внутрішнього економічного контролю, що підтверджує актуальність нашого дослідження.

Метою статті є визначення поняття «внутрішнього економічного контролю» та дослідження існуючих підходів до даного поняття у зарубіжній і вітчизняній літературі.

Внутрішній економічний контроль, виступаючи однією із функцій управління суб'єкта господарювання, вагомо впливає на кожну іншу функцію управління і представляє собою взаємозв'язок між функціями. Саме завдяки цій характеристиці проявляється його роль і значення у господарській системі підприємства.

На рисунку представлено взаємозв'язок внутрішнього економічного контролю з іншими функціями управління підприємством.

Внутрішній економічний контроль доцільно розглядати не тільки як функцію управління, а як один із видів економіч-

ного контролю, що може здійснюватися на підприємстві. Ми приєднуємося до думки професора Білухи М.Т., який вказує, що «економічний контроль – це система конкретних заходів, спрямованих на раціональне господарювання підприємців з різними формами власності в умовах ринкових відносин» [1].

Рис. Взаємозв'язок внутрішнього економічного контролю з іншими функціями управління підприємством

Носова С.С. зауважує, що економічний контроль – найефективніший контроль за виробництвом, який створило людство. Він здійснюється через ціни, заробітну плату, прибуток, витрати обігу та виробництва, позиковий процент, ренту, податки, грошові кошти тощо [2]. На нашу думку, автор необгрунтовано обмежує сферу впливу економічного контролю тільки виробництвом.

Саме через не зовсім чітко окреслену межу використання терміну «внутрішньогосподарський контроль» – кожен автор намагається створити власний підхід до даного терміну, розкриваючи саме внутрішній економічний контроль. Так, Жила В.Г., даючи визначення внутрішньогосподарського контролю,

розкриває саме внутрішній економічний контроль: Внутрішньогосподарський контроль за діяльністю виробничих формувань здійснюється керівниками та спеціалістами підприємств, в також штатними контролерами-ревізорами [3]. Але контролери-ревізори можуть здійснювати лише частину внутрішньогосподарського контролю – в економічній сфері, а керівники і спеціалісти – в економічній та в інших сферах господарської діяльності.

Деякі науковці зазначають, що підстав до протиставлення внутрішнього контролю внутрішньогосподарському немає, тому що внутрішній контроль є невід'ємною частиною економічного контролю, який сам по собі характеризується як внутрішньогосподарський за критеріями своїх функцій [4]. І знову під внутрішнім контролем розуміють внутрішній економічний контроль. Поняття «внутрішнього контролю» на підприємстві звичайно ж ширше, ніж внутрішній економічний контроль. І якщо розглядати внутрішній контроль як набагато ширше поняття, то тоді дійсно внутрішній контроль може бути співставлений із внутрішньогосподарським. На жаль, автор не розшифровує, яким чином «внутрішній контроль ... сам по собі характеризується, як внутрішньогосподарський за критеріями своїх функцій» [4] і не вказує критерії таких функцій (підкреслене Дудник Н.В.).

Хорнгрэн Ч.Т. і Фостер Дж. розглядають внутрішній контроль як комплекс бухгалтерського управлінського контролю, який допомагає забезпечити відповідність рішень, прийнятих в організації, з реалізацією їх на практиці [5]. Автори звужують дане поняття, адже крім бухгалтерського управлінського контролю, на підприємстві ще здійснюється адміністративний контроль і, власне, самоконтроль кожного із працівників, що ніяк не можна включити до бухгалтерського управлінського контролю, але які представляють собою частину внутрішнього економічного контролю підприємства.

Варто зазначити, що ті науковці, які використовують поняття «внутрішній контроль», запозичили його із праць зару-

біжних вчених: «поняття "внутрішній контроль", яке існує в ЄС, відповідає звичному в Україні поняттю "внутрішньогосподарський контроль" [6].

Одне з найкращих визначень внутрішнього контролю у зарубіжних джерелах наводиться у «Інтегрованій концепції внутрішнього контролю» (Internal Control – Integrated Framework) – «Внутрішній контроль – це процес, що здійснюється вищим органом управління, який визначає його політику (наприклад Радою директорів), його управлінським персоналом вищого рівня і працівниками, що в достатньому і виправданому обсязі забезпечує досягнення підприємством його цілей: доцільності і фінансової ефективності діяльності, включаючи збереження активів; достовірність фінансової звітності; дотримання законодавства і вимог регулюючих органів» (переклад з рос. Дудник Н.В) [4].

Максимова В.Ф. вважає, що внутрішньосистемний, внутрішній контроль, внутрішньогосподарський контроль – усі ці терміни означають одне і те ж саме: внутрішній економічний контроль [7]. На нашу думку, різниця між цими поняттями все таки є, але більшість науковців, коли характеризують дані терміни, дійсно описують саме внутрішній економічний контроль.

Нами запропоновано таке визначення: внутрішній економічний контроль – це процес, який надає обґрунтовану впевненість, насамперед власнику підприємства, працівникам усіх ланок управління, щодо досягнення ефективної діяльності підприємства та економічної доцільності усіх господарських операцій та відповідності даних дій чинним законодавчим і нормативно-правовим актам і внутрішньофірмовим стандартам діяльності.

У результаті аналізу літературних джерел, в яких викладено основний зміст і поняття термінів «внутрішньогосподарський контроль» і «внутрішній контроль», ми дійшли до висновку, що доцільно і раціонально замінити їх на єдиний термін – «внутрішній економічний контроль».

Висновки:

1) немає єдності в тлумаченні поняття внутрішньогосподарського та внутрішнього економічного контролю;

2) замість поняття «внутрішньогосподарський контроль» і «внутрішній контроль» пропонується використовувати єдиний термін - «внутрішній економічний контроль», під яким слід розуміти процес надання обґрунтованої впевненості працівникам усіх ланок управління щодо досягнення ефективної діяльності підприємства та економічної доцільності усіх господарських операцій та відповідності даних дій чинним законодавчим і нормативно-правовим актам і внутрішньофірмовим стандартам діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білуха М. Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту: підручник / Білуха М. Т. — К.: ПП "Влад і Влада", 1996. — 320 с.

2. Носова С. С. Экономический контроль: Сущность и формы проявления. / Носова С. С. — М.: Экономика, 1991. — 176 с.

3. Жила В. Г. Ревізія та аудит / Жила В. Г. — К: МАУП, 1998. — 96 с.

4. Петренко С. М. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю господарських систем: монографія / Петренко С. М. — Донецьк: ДонНУЕТ, 2007. — 290 с.

5. Хорнгрен Ч. Т. Бухгалтерський учёт: управленческий аспект / Хорнгрен Ч. Т., Фостер Дж. — М.: Финансы и статистика, 1995. — 416 с.

6. Конценція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю / Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2005 р., N 158-р.

7. Максимова В. Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку: монографія / Максимова В. Ф. – К.: АВРІО, 2005. — 261 с.